

CÍRKEV A REFORMA KURIKULA ČESKÝCH ŠKOL

V PŘEDCHOZÍM ROČNÍKU JSME PŘEDSTAVILI STŘEDNĚDOBÝ PROJEKT KATECHETICKÉ SEKCE ČBK NAZVANÝ „OBNOVA KATECHEZE A NÁBOŽENSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICĚ“, K JEHOŽ REALIZACI BYLI POZVÁNI ODBORNÍCI Z TEOLOGICKÝCH FAKULT, DIECÉZNÍCH KATECHETICKÝCH A JINÝCH PASTORAČNÍCH CENTER A Z PRAXE. BĚHEM LOŇSKÉHO ROKU VZNIKLO NĚKOLIK PRACOVNÍCH SKUPIN PRO JEDNOTLIVÉ OBLASTI KATECHEZE A NÁBOŽENSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ, JEJICHŽ VEDOUcí POSTUPNĚ PŘEDSTAVÍ VÝCHODISKA A CÍLE SVÉ PRÁCE. PRVNÍ PŘÍSPĚVEK SE TÝKÁ OBLASTI NÁBOŽENSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ A PASTORAČNÍ ČINNOSTI VE ŠKOLÁCH ZŘÍZENÝCH KATOLICKOU CÍRKVÍ. AUTOREM JE PHDR. MGR. FILIP DOSTÁL, VEDOUcí ODBORU CÍRKEVNÍHO ŠKOLSTVÍ ARCIBISKUPSTVÍ PRAŽSKÉHO.

Již sedmým rokem prochází český vzdělávací systém poměrně zásadní proměnou. V roce 2004 první postkomunistický školský zákon stanovil, že obsah vzdělávání na školách všech typů a stupňů již nebudou určovat celostátně platné osnovy, ale školní vzdělávací programy (ŠVP), které si podle závazných rámcových vzdělávacích programů (RVP) vytvoří školy samotné.¹

Nový školský zákon přišel pozdě, ale reformu nařídil náhle. Reformě nepředcházela ani politicko-společenská, ani dostatečně fundovaná odborná diskuse a ani její výsledky nebyly doposud podrobeny vědecky korektnímu vyhodnocení. Dnes již učitelé, rodiče i celá společnost v zásadě reformě přivykli a školy její formální požadavky naplnily. Často však byly do nové formy převedeny stávající a tradicí prověřené vzdělávací obsahy² a nebyly vzaty na vědomí nové didaktické principy plánování výuky, na kterých kurikulární reforma stojí. Pro správné provedení reformy je nezbytné přijmout i od dosavadní praxe odlišné důrazy při stanovování vzdělávacích cílů a také novou „filosofii kurikula“ stavící na určitém systému hodnot a představě fungování společnosti. Málokdo však myšlenkové pozadí nového systému vidí a umí pojmenovat. Proto si ani po sedmi letech možná plně neuvědomujeme, jak zásadní změna se má v české škole uskutečnit.

Naše církevní školství jako celek zatím na reformu adekvátním způsobem nereagovalo, přičemž alespoň kritický náhled a vymezení se církve vůči hodnotovému pozadí reformy mohl a měl být církevním školám dán. Všechny katolické církevní školy se s reformou vyrovnávaly po svém a ne všechny ji přijaly jako příležitost ke zvýraznění své specifické identity, což je jedním z jejich pozitivních přínosů.

Příprava *Dokumentu o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice* a navazující koncepční práce nyní pozdě, ale přece dávají prostor pro hlubší promyšlení výzev, jaké klade před církevní školství nejenom reforma kurikula, nýbrž i realita stavu a vývoje české školy a celé společnosti. V rámci Katechetické sekce České biskupské konference začala pracovat expertní skupina pro tvorbu kurikulárních dokumentů pro školy s církevním zřizovatelem, kterou vedle autora článku tvoří akademičtí náboženští pedagogové a členové vedení úspěšných církevních škol (z různých regionů rozdílného typu a velikosti) s dobrou zkušeností s tvorbou ŠVP církevní školy.

Při tvorbě dokumentu pro české katolické školy vyvstávají otázky ve třech vzájemně se prolínajících rovinách, o kterých v tomto článku stručně pojednáme.

1. Otázka systémového vztahu státního systému kurikulárních dokumentů a požadavků církve na katolickou školu
2. Otázka filosofie kurikula české katolické školy a vymezení její identity vůči ostatním školám
3. Otázka pojetí výuky náboženství na české katolické škole

Ad 1) Závaznost tříúrovňového systému kurikula (Národní program vzdělávání – RVP – ŠVP) je faktem, na kterém nelze nic změnit. Zůstává otázkou, zda máme tento fakt pouze trpělivě přijmout, nebo využít ke zlepšení kvality katolických škol včetně posílení jejich evangelizačního poslání. Reforma kurikula poskytla každé škole široký prostor svobody pro konstrukci originálního vzdělávacího projektu a tento prostor vymežila jen poněkud nezřetelnými „mantinely“ RVP (ty se stanou pravděpodobně zřetelnějšími po dokončení připravovaných standardů). Katolické školy doposud nemají dostatečně inspirativní text, který by jim pomohl s tvorbou autenticky katolického výchovného a vzdělávacího programu a který by byl bezprostředně využitelný při tvorbě ŠVP ve státem požadované formě.

Dosavadní práce skupiny směřuje k myšlence církevního panování k tříúrovňovému systému českých kurikulárních dokumentů, který bude respektovat formální strukturu státních dokumentů, pokud to bude možné a vhodné. Na nejvyšší úroveň vedle Národního programu vzdělávání byly postaveny dokumenty Kongregace pro katolickou výchovu, které se zároveň staly východiskem pro celou naši práci.

Ad 2) Mottem pro práci skupiny by mohla být citace z čl. 57 dokumentu *Náboženský rozměr výchovy v katolické škole*: „... Katolická škola přijímá platné programy, ale zahrnuje je do celkového obrazu z pohledu náboženského...“ Proto si připravovaný dokument klade za cíl vedle vyučovacího předmětu náboženství (resp. samostatné vzdělávací oblasti) vytvořit i nové náboženské průřezové téma, které by napomohlo ke vnesení náboženského obsahu do běžných výukových předmětů.³ Tato snaha by měla vyústit ve formulaci další klíčové kompetence k duchovnímu životu, se kterou by měl žák z církevní školy odcházet a která by představovala jedinečnou přidanou hodnotu specifickou pro církevní školu jakéhokoliv typu a stupně. Vedle toho by měl připravovaný dokument obsahovat i rámec pastorace na církevní škole (včetně činnosti školního kaplana) a přinést návrh specificky českého etického kodexu učitele církevní školy.⁴

Vznikající dokument si rovněž klade za cíl tlumočit a do českého kontextu zasadit stěžejní myšlenky deklarace II. vatikánského koncilu *Gravissimum educationis* a na ni navazujících již zmiňovaných dokumentů Kongregace pro katolickou výchovu.

Ad 3) Práce na rámcové vzdělávací oblasti pro předmět náboženství představuje problém z hlediska teologického, didaktického a především pastoračního. Během práce skupiny se ukázalo, že při svém malém počtu vykazují naše církevní školy velmi vysokou diverzitu. Proto uvažujeme o vypracování obsahově podobných, ale koncepčně odlišných variant rámců pro výuku náboženství. Mohli bychom tak zohlednit nejenom diametrálně odlišnou pastorační a sociální situaci žáků v různých diecézích, ale i vytvořit prostor pro uplatnění různých teologických konceptů náboženského vzdělávání.

Již v této fázi obnovy výuky náboženství v naší zemi je potřeba mít na zřeteli, že pouhé koncepční konstrukty (rámce, osnovy) nemusejí mít valný dopad, když nebudou doprovázeny skutečně kvalitními vzdělávacími materiály využitelnými v reálné výuce. Jedná se především o učebnice a na ně navazující didaktické materiály (pracovní listy, elektronická podpora aj.) Ty mají být teoreticky pouze jedním z prostředků, kterými učitel realizuje svůj originální a fundovaně sestavený plán výuky; z praxe však víme, že řada učitelů náboženství bude z nejrůznějších důvodů vděčná, když v učebních materiálech najde i inspirační zdroj pro celkové pojetí svého vyučovacího předmětu.

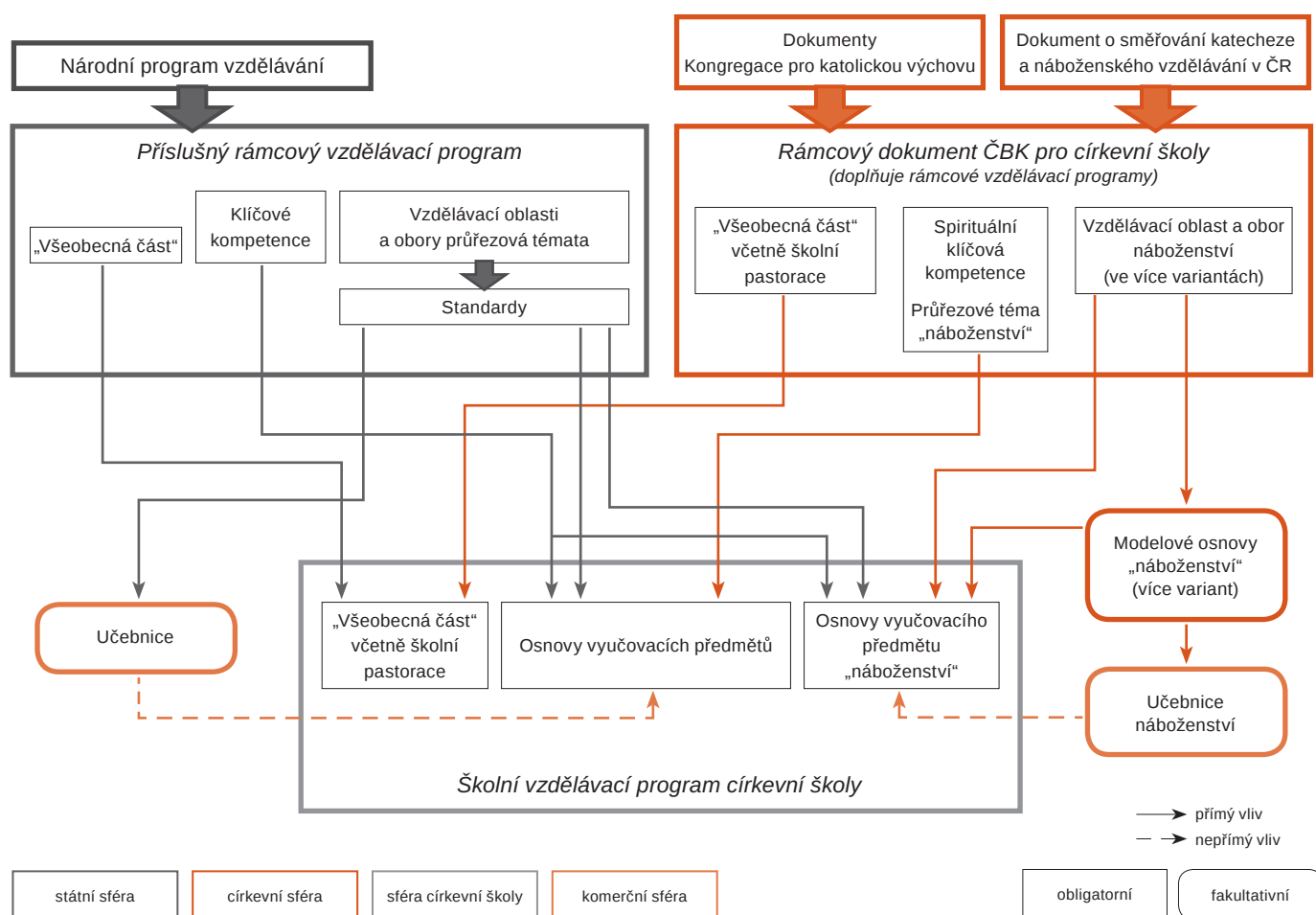
Schéma, kterým ilustrujeme strukturu a úlohu zamýšleného dokumentu, ukazuje koncepční složitost naší práce, ale i její důležitost. Ta část schématu, která zachycuje vztah působnosti státu na církevní školu, je již sedm let trvající realitou, která se bude patrně v praxi české školy projevovat stále zřetelněji. Pragmatická filosofie českých kurikulárních dokumentů v zásadě odráží duchovní vyprázdněnost české společnosti; proto pro skutečně křesťanské školy v žádném případě nemůže RVP zůstat jediným východiskem při tvorbě ŠVP. Mají-li být církevní školy autentickými místy hlásání evangelia,⁵ je úlohou biskupské konference zřetelně pojmenovat podmínky, za kterých je

církví zřízená škola skutečně školou katolickou, a vymezit roli, jakou má církevní škola v naší společnosti zaujímat. Je třeba tak učinit způsobem, který je školám vlastní. Dnes je to jazyk a forma systému tříúrovňového kurikula. I kdybychom měli vůči tomuto systému sebevíc oprávněných námitek, musíme jej pro zachování církevní školy akceptovat a uzpůsobit pro působení Boží Moudrosti.

Poznámky:

- 1 § 3 zákona č. 561/2004 Sb.
- 2 V těchto intencích postupovala i katechetická centra jednotlivých diecézí, když připravovala metodické podklady pro tvorbu osnov náboženství do ŠVP na bázi stávajících *Osnov k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.–9. ročníku základní školy (pro nepovinný předmět náboženství v základních školách)*. Praha: ČBK, 2004.
- 3 Srov. čl. 50 *Katolická škola*
- 4 V současnosti máme k dispozici pouze překlad Etického kodexu slovenských křesťanských učitelů. *Etický kodex křesťanského učitele*. Praha: ČBK, 2005.
- 5 Srov. čl. 5–9 *Katolická škola*

Filip Dostál

Summary: The Church's and Czech School Curriculum Reform

Within the Catechetical Section of the Czech Bishops' Conference group of experts began to work in creating of curricula for schools with church founders which resolves issues in the following areas: The 1st Systematic relationship of the state system of curricula and requirements of the Church in the Catholic school; The 2nd Philosophy of The Czech Catholic school curriculum and defining its identity to other schools; 3rd The concept of teaching religion education in the Czech Catholic school. The results of the expert group are ment to become the second starting point for preparing of school educational program parochial school.